

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

A

Μ' ἓνα σημεῖωμα, πού δὲν ἔχει κανένα ἄλλο σκοπὸ παρὰ μόνον νὰ χρησιμεύσει ὡς ἀφορμὴ, θὰ προσπαθήσουμε νὰ συγκεντρώσουμε σὲ λίγες σελίδες τῶν «Γραμμάτων» μερικά ὠραῖα ποιήματα.—Διότι συμβαίνει ἓνα παράξενο πρᾶγμα στὴ Νεοελληνικὴ ποίησι· ἐνῶ φαίνεται πὼς τίποτε δὲ γίνεται, πὼς τίποτε δὲ δημιουργεῖται, ἐν τούτοις ἡρεμα καὶ διαρκῶς συντελεῖται μιὰ ὠραία ἐξέλιξη πού ἐκδηλώνεται σὲ ἔργα, μὲ σχετικὴν ἀριότητα. Καὶ ὑπάρχουν ποιηταὶ πού ἂν καὶ μένουν ἀπὸ διαφοροὺς λόγους σχεδὸν ἄγνωστοι σὲ ὅσους δὲν παρακολουθοῦν συστηματικὰ τὴ ποιητικὴ κίνησι, ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν ἔργο τέτοιο, πού νὰ μπαίνει στὴν ἴδια ἴσως γραμμὴ μὲ τὰ καλύτερα ἔργα τῆς σημερινῆς ποιητικῆς τέχνης. Βέβαια μὲ τὰ λίγα κομμάτια πού δημοσιεύουμε παρακάτω δὲ θὰ κατορθώσουμε νὰ δώσουμε τέλεια συγκεκριμένη καὶ στὴν ὁμοιογένειαν ἐκείνην πού ἔπρεπε τὴν ιδέα τῆς ὠραιότητος—ὅπως θὰ τὴν ἔδιδεν ἓνα σύνολον, πάντως ὁμως θὰ μπορῶσι νὰ σχηματίσει κανεὶς μιὰ χαρακτηριστικὴν ιδέα τῶν νέων τάσεων πρὸς τίς ὁποῖες προσανατολισμένοι οἱ ποιηταὶ μας προσπαθοῦν νὰ φθάσουν τὰ ἰδανικά τῆς ποιητικῆς τέχνης.

Ἀπὸ τοὺς παλαιότερους ὁ Γρυπάρης μᾶς ἔδωσε σὲ μιὰν ἰσχυρὰν ἔντασι τὴν αἴσθησι τῆς ἡδονῆς. Σὲ μερικά μάλιστα ἀπὸ τὰ «Ἰντερμέδια» του «Στὸ Ἦσκι» τῆς Καρυδιᾶς» ἔξαφνα, στάζει μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς ἀπὸ κάθε λέξιν ἡ ἡδονὴ καὶ χύνεται σὲ μιὰ λαγνεία πού ἐξαγνίζεται εἰς τὴν ἀπόλυτην ὠραιότητα πού τὴν προκαλεῖ. Καὶ θὰ ἔπρεπε αὐτὸ τὸ ποίημα νὰ ἀναδημοσιεύαμεν διότι εἶνε ἴσως τὸ πῶς συγκεντρωτικὸ τῆς τέχνης τοῦ Γρυπάρη, προτιμοῦμε ὁμως ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὸ «Ἐρωτικὸ Βιβλίον τοῦ Τρύφωνος καὶ τῆς Χρυσόφρυδης». Ἐνα ποίημα τὸ ὅποῖον μᾶς ὑποτάσσει τελείως εἰς τὴν ὠραιότητά του, ὅποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ψυχικὴ μας διάθεσι τὴ στιγμὴ πού τὸ διαβάζομε.

Ἦλθε ἀπ' τὴν Πόλιν νιὸς πρᾶματευτῆς
μὲ διαλεχτὴ πρᾶμάτεια,
μ' ἀσημικά καὶ χρυσικά
καὶ μὲ γλυκὰ καὶ μαῦρα μάτια.
Κ' οἱ νιὲς ποθοπλαντάζουν τοῦ χωριοῦ
στὶς πόρτες καὶ στά παραθύρια,
κ' οἱ παντρεμένες ξενυχτᾶν
γὰ τὰ σμιχτὰ γραφτὰ του φρύδια.
Τριζώσθη ζῶνῃ δλόχρυση φορεῖ
σὲ δαχτυλίδι μέση,
καὶ πιά ἡ ὠραία ἡ χήρα δέν βασιτᾶ·
—Πρᾶματευτή, πολὺ μ' ἀρέσει
ἡ ζῶνῃ πού φορεῖς κ' ὅ,τι νὰ πῆς
σοῦ τάξω κ' ἄλλα τόσα...
—Δέν τὴν πουλῶ μὲ οὐδὲ φλουριά
μὲ οὐδ' ὅσα κ' ἄλλα τόσα γρόσα

ἔτσι, ὥραία, ὥραία, πῶς νά σέ πῶ
 ρόδον ἢ κρίνο;
 ἓνα μοῦ κόστισε φιλι
 κι' ὅπου εὖρω δυὸ τή δίνω...
 —Σύρε ταχιά στήν Ὠρία τή Σπηλιά
 πραματευτή μὲ τὰ ὦρια μάτια
 καὶ κεῖ σοῦ φέρνω τὴν τιμὴ
 καὶ πέρνω τὴν πραμάτεια.

Τραβάει ταχιά στήν Ὠρία τή Σπηλιά
 καὶ στοῦ μεσημεριοῦ τὴ στάλα
 φτάνει στήν Ὠρία τή Σπηλιά
 σὲ μοῦλα χρυσοκάπουλη καβάλα.
 Δένει τὴ μοῦλα στὴ ξυνομηλιά
 ποῦ ἡσκιώνει ἐμπρὸς στοῦ σπήλιο
 στὰ μάτια του, ποῦ τὸν πλανᾷ,
 βάζει συχνὰ τὸ χέρι ἀντήλιο
 καὶ τρώει καὶ τρώει τὴ στράτα τοῦ χωριοῦ,
 δὲν φαίνεται κι' οὐδὲ γρικιέται
 καὶ μπαίνει μέσα στὴ σπηλιά
 κι' ἀποκοιμῆται...

Μέσα στὴ στοιχωμένη τὴ σπηλιά
 ποῦ ἀποσταμένος γέρνει,
 ὕπνος τίς φέρνει, ὕπνος τίς παίρνει :
 Νεράϊδες περδικόστηθες, στητὲς
 καὶ μαρμαροτραχήλες,
 ἀνήσκιωτα κορμιά, ἀδειανὰ
 διανέματα κι' ἀνατριχήλες,
 στίς κομπωτὲς πλεξοῦδες τῶν φοροῦν
 νεραΐδογνέματα καὶ πολυτρίχια
 κι' ἔχουνε κρίνους δάχτυλα
 κι' ἔχουν ροδόφυλλα γιὰ νύχια
 Καὶ μιὰ, ἡ Ἐξωτέρα ἡ Παγανὴ,
 παγάνα τοῦ θανάτου,
 χτυπᾷ τὸ νιὸ πραματευτὴ
 καὶ πέρνει τὰ συλλοϊκά του .

Τώρα στὴ χώρα ὁ νιὸς πραματευτῆς
 κλαίει καὶ λέει πάλιν ἐκεῖνο:
 —Ἐνα μοῦ κόστισε φιλι
 κι' ὅπου εὖρω δυὸ τὴ δίνω
 τὴ ζώνη ποῦ πλεξε ἡ καλὴ—ὦ ἓνα φιλι,
 ἡ ἀρραβωνιαστικιά μου,
 μὲ πλάνεσε μιὰ ξωτικιά στὴ ξενητεία
 καὶ πῆρε τὰ συλλοϊκά μου!

Ὁ Πορφύρας, ὁ ποιητής τῆς μουσικῆς σκέψεως—ὅπως τὸν ὠνόμασε ὁ κ. Νιρβάνας—μᾶς ἔδωσε σὲ διάφανες στροφές τὶς ἐξαίσιες ψυχικὲς στάσεις τὶς ἀθόρυβες χαρὲς καὶ τὶς ἥρεμες λύπες. Μὲ ξεχωριστὴν ἐκλεκτικότητα δὲν ἄφησε νὰ εἰσχωρήσῃ τίποτε τὸ μὴ ὥραϊον εἰς τὰ ποιήματα του, πρᾶγμα ποὺ τόσοι ὀλίγοι τὸ ἐκατόρθωσαν· Ὁ «Προσκυνητής» του εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ποιήματα τῆς ἀριστοκρατικῆς καὶ σεμνῆς σκέψεως ποὺ δίνει δυνατὴ τὴ συγκίνησι τῆς τέχνης.

Μιά φωτισμένη σιγαλιά, ποῦ σὲ βουβὸ μεθύσι
Μέσα τῆς ὅλα κοιτώνται στὸν ἥλιο ναρκωμένα,
Ἀπὸ τὰ δέντρα ὡς τὴ φτωχὴν ἀράχνη πῶχει στήθει
Τὰ δίχτυα τῆς στ' ἀκίνητο κλωνάρι ἀχνούφασμένα.

Ὁ κάμπος πέρα ἀπλώνεται μὲ τὰ χρυσὰ του στάχνα
Καὶ τὸ λιβάδι, ποὺ περνοῦν ἀργὰ τὰ ὀκνά τὰ βώδια,
Κι ἀστράφτει ἐδῶ ὁ στρωτὸς γυαλὸς κάτω ἀπ' τὰ κούφια βράχια,
Ὅλη ἐσύ, πλάση ἀτάραχη στοὺς γάμους καὶ στὰ ξόδια.

Ξάφνω μὲ μιᾶς ἀχολογοῦν γιὰ μιὰ στιγμὴ τὰ φύλλα,
Κ' ἡ κοιμισμένη ἢ ἐρημιὰ ξυπνᾷ στὸ μῦνιμά τους,
Σκορπιέται στ' ἄτρεμα νερά παντοῦ μιὰ ἀνατριχίλα
Κι ἀργοδιαβαίνουν οἱ Θεοὶ μὲ τ' αἶνλο πέρασμά τους

Πέθανε ἡ πίστη μοναχά, μὰ τῶν Θεῶν ἡ χάρις
Τὸ δρόμο σου τὸν ἄπιστο κ' ἔτσι φυλάει, διαβάτη.
Στὸ δάσος μέσα τ' ἅγιο τους θὰ βρῇς προσκυνητάρι
Καὶ σὲ βωμὸ τους ἄχτιστο σὲ πάει τὸ μονοπάτι.

Πάντα οἱ καλόγνωμες Θεὲς γυρίζουν στὰ ποτάμια
Κ' οἱ Σάτυροι κρυφτοτηρᾷ καὶ πονηρὰ γελοῦνε,
Ἐνῶ στοὺς ὄχτους γέρνουνε τ' ἀρμονικὰ καλὰμια
Καὶ σιγοφιθυρίζοντας τὸν Πᾶνα ὑμολογοῦνε

Ξωθιὲς σκλαβώνουν στοὺς κορμούς τῶν δένδρων μέσα οἱ φλοῦδες,
Τοῦ γέρικου τοῦ Πλά-ανου ἡ κουφάλα στοιχειωμένη,
Κι ὅσες τὸ Μάη ὀλόγυρα σὲ κρίνους πεταλοῦδες,
Τόσα πετοῦνε πνεύματα κι ὁ ἔρωτας τὰ δένει.

Μὰ σκύψε ἐσύ σὲ μιὰ πηγὴ ποὺ ἀλυγαριὲς καὶ σκῖνοι
Τὴν κρύβουν καὶ στίς νύφες τῆς, προσκυνητὴ δεήσου
Νὰ στάζουνε παντοτεινὰ τὴ φωτεινὴ γαλήνη
Ποῦ ὅλα τὰ σκέπει γύρω μας, καὶ μέσα στὴν ψυχὴ σου.

Μὲ τὴν ἴδια ἐκλεκτικότητα καὶ ὁ Καβάφης, σ' ἓνα ξεχωριστὸ ὅμως τόνον βαθεῖας καὶ ἥρεμης ἀρμονίας, ἐτόνισεν αἰώνιες ἀλήθειες. Δὲν ἐνθυμοῦμαι ποιοὺς ὠνόμασε σπανίαν τὴν ποίησιν τοῦ Καβάφη, ἀλλ' ὁ ὀρισμὸς αὐτὸς εἶνε

ἀρκετὰ χαρακτηριστικός. Μᾶλλον φιλοσοφική, φέγγεται ἀπὸ δυνατό αἴσθημα
ζωῆς. Οἱ «Φωνές» του εἶνε μία ὠραία ἀντίληψη τῶν παραισθήσεων πού ὄταν
τύχει καὶ μᾶς συμβοῦν μᾶς δίνουν σὲ μιὰ γοητεία μελαγχολικὴ τὶς ὠραιότητες
τῶν περασμένων.

Ἰδανικὲς φωνές κι' ἀγαπημένες
ἐκείνων πού πεθάναν, ἢ ἐκείνων πού εἶναι
γιά μᾶς χαμένοι σὰν τοὺς πεθαμένους.

Κάποτε μὲς στὰ ὄνειρά μας ὁμιλοῦνε·
κάποτε μὲς στὴν σκέψι τὲς ἀκούει τὸ μυαλό.

Καὶ μὲ τὸν ἦχο των γιὰ μιὰ στιγμὴ ἐπιστρέφουν
ἦχοι ἀπὸ τὴν πρώτη ποίησι τῆς ζωῆς μας —
σὰ μουσικὴ, τὴν νύχτα, μακρυνή, πού σβύνει.

Ἄνθρωπος Παλαμᾶς μὲ τὸ τόσο πολύμορφο καὶ πολύτροπο ἔργο του θὰ
ἔπρεπε βέβαια νὰ ἐχαρακτηρίζετο μὲ περισσότερα ποιήματα. Ἀλλὰ θὰ ἦτο πολὺ
δύσκολο νὰ διαλέξει κανεὶς ἀπὸ ὅλα τὰ εἶδη εἰς τὰ ὁποῖα ἐξεδηλώθη ἡ ποιη-
τικὴ τέχνη τοῦ Παλαμᾶ. Γι' αὐτὸ προτιμοῦμε μόνο ἀπὸ τὶς «Ἑκατὸ Φωνές τῆς
Λύρας» ἓνα ἀπλό καὶ σύντομο ποίημα γεμάτο ὅμως ἀπὸ ἀληθινὸν αἴσθημα.

Βρυσούλα, στοῦ σπιτιοῦ μας τὴν αὐλή,
μὴν καρτερεῖς τὸ στόμα μου στὸ στόμα σου νὰ γύρει.
Πῶς τὸ νεράκι σου νὰ πιῶ ; συντρίματα ἔγινε
τὸ χρονσταλένιο μου πού γνώριζες ποτῆρι.
Πῶς τὸ νεράκι σου νὰ πιῶ ; τὰ χέρια μου εἶν' ἀκάθαρτα
καὶ τέτοια φλόγα κατακαίει τὸ στόμα μου τὸ πλᾶνο,
πού τρέμω μήπως φέρνοντας τὰ χεῖλη μου στὰ χεῖλη σου
καὶ τὴ δροσούλα σου βρυσούλα τὴ μαράνω.

Ἄνθρωπος Παπαντωνίου.—Κάποτε θυμᾶται ὅτι εἶναι ποιητής· καὶ τότες, ὅταν
θελήσει νὰ γράφει ποίημα θὰ τοῦ δώσει τὴν ἐξαιρετικὴν λαμπρότητα μιᾶς
δυνατῆς σκέψεως καὶ ἐνὸς συγκρατημένου λυρισμοῦ. Τὸ ποίημα του οἱ «Ζη-
τιάνοι τῶν Παρισινῶν δρόμων» πού ἀναδημοσιεύομεν ἐδῶ θὰ ἠμποροῦσε νὰ
ὑπεγράφετο καὶ ἀπὸ τὸν καλύτερο Γάλλο ποιητὴ.

Εἰς τὸ γαλάζιο φῶς πού ἔχει γλυκάνει
τὸ σκοτάδι τοῦ δρόμου, θὰ περάσουν
οἱ εὐγενικοὶ πού τραγουδοῦν ζητιάνοι.

Νὰ εἰποῦνε τὸ τραγοῦδι πού μᾶς λένε
πάντα τὴν ὥρα αὐτή, κι' οἱ λογισμοὶ μας
ἀκούγοντάς το, ἀπ' τὸ μπαλκόνι κλαῖνε.

Νὰ μᾶς εἰποῦν τὴν ἡσυχίαν ἐλεγεῖα
πού ἕναν καιρὸ σὲ φωτεινὸ σαλόνι
τὴν τραγουδοῦσεν ὠμορφοὴ κυρία.

Ὅπου κατόπιν μὲ τὰ χρόνια, δίχως
κανεῖς νὰ τὸ ἐνοιαστεῖ, σὰν τὴν ἀγάπη,
σὰν τὴν γυναῖκα ἐγέρασε κι' ὁ ἦχος.

Καὶ τώρα ἡ βραδυνὴ, ποὺ ἀκούονται μὲν
φωνὲς πολὺ σκυφτῶν σακατεμένων,
τὸν γυρίζουν στὰ τρίστρατα τῆς πόλης!

Τοὺς φτωχοὺς λυπηθῆτε—ἀλλὰ τὸν ἦχο
ἐλεῆστε, ποὺ πρόβαλε ἀπ' τοὺς τάφους
μὲ τὸν παλιό του σύντροφο τὸ στίχο·

Ναί, μοῖρα πολυστέναχτη τῶν ὄντων,
τοὺς ἀκοῦνε καὶ ἀργότατα σαλεύουν
τὰ σβυσμένα κεφάλια τῶν γερόντων,

Θυμάμενα τὴν ἄπειρη εὐτυχία
ποτέ, ποὺ ὁ ἴδιος ἦχος, ὁ ἴδιος στίχος,
γεννοῦσαν τὴ γλυκειὰν ἀνησυχία

Στοὺς κόρφους, καὶ ἡ καρδιά μὲ ἄρρυθμο χτύπο
ἀπ' τὰ γέλοια φτερούγιζε στὰ δάκρυα
σὰν τὸ ἐλαφρὸ πουλάκι μέσ' τὸν κῆπο.

Ἐπέρασαν ἡ ἀγάπες πεθαμένες,
μὲ τὰ κερὰ τοῦ πιάνου τὰ στημένα
σὲ ἀργυρὰ κηροπήγια φωτισμένες.

Μὰ ὁ σκοπὸς ποὺ τῆς εἶχε συνδράμει
δὲ θέλει νὰ πεθάνει καὶ γυρίζει
στῆς πόλης τὴ βοή νὰ διακονέψει

Τὸ δάκρυ, ποὺ ἡ ψυχὴ μας πάντα ἀφίνει
νὰ στάξῃ ἀπ' τὸ μπαλκόνι, στῆς καυμένες
τῆς παλῆς μελωδίας ἐλεημοσύνη...

Φάντασμα τραγικὸ τῶν περασμένων
ἔτσι περνᾷς τοὺς δρόμους καὶ πλατᾶσαι
στὴν ἀτελείωτη λύπη σου πιστὸ.

Κι ὁ ζητιάνος θαρρῶντας πῶς ἐκεῖνος
εἶν' ὁ σακάτης, πῶς αὐτὸν ἔλεοῦμε,
γυρίζει καὶ μᾶς λέει : εὐχαριστῶ.

Τὸ σοννέτο, μιὰ φόρμα τόσο συνειθισμένη ἀλλὰ καὶ τόσο δύσκολη, τὸ
μετεχειρίστηκαν μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς ποιητὰς μας. Καὶ ἀπὸ
ἐκείνους ποὺ ἠμπόρεσαν νὰ τοῦ δώσουν μιὰ τελειότητα εἶνε καὶ ὁ Μαβίλης.

Ἡ «Καλιπάτειρά» του, μᾶς δίνει μέσα στίς δεκατέσσαρες γραμμὲς μιὰ ἔντονη εἰκόνα τῆς ἀρχαίας ζωῆς.

Ἀρχόντισα Ροδίτισα πὼς μπήκες ;
Γυναῖκες διώχνει μιὰ συνήθεια ἀρχαία
Ἐδῶθε. Ἔχω ἓνα ἀνίψι τὸν Εὐκλέα,
Τρία ἀδέρφια, γυιὸ, πατέρα, Ὀλυμπιονίκες
Νὰ μὲ ἀφήσετε πρέπει Ἑλλανοδίκες
Κι ἐγὼ νὰ καμαρώσω μὲς τὰ ὥραϊα
Κορμιά πού γιὰ τὸ ἀγριλὶ τοῦ Ἡρακλέα
Παλαίβουν θαμαστὲς ψυχὲς ἀντρίκες·
Μὲ τὲς ἄλλες γυναῖκες δὲν εἶμαι ὁμοία
Στὸν αἰῶνα τὸ σόϊ μου θὰ φανταζει
Μὲ τῆς ἀντρείας τὰ ἀμάραντα προνόμια
Μὲ μάλαμα γραμμένος τὰ δοξάζει
Σὲ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ μαρμάρου
Ὑμνος χρυσὸς τοῦ ἀθάνατου Πινδάρου

Εἶνε μερικὰ τετράστιχα εἰς τὴν «Παγὰ Λαλέουσα» τοῦ Νιρβάνα πού τὰ ξεχωρίζει μιὰ κρυσταλλίνης διαύγειας διαφάνεια. Ὁ «Ἑλληνικὸς ὄρθρος» εἶνε ἀπὸ αὐτά· εἶνε ἓνα κομμάτι Ἑλλάδος, ἓνα κομμάτι ἑλληνικῆς θάλασσης εἰς τὴν αὐγινήν ὥραν πού ἀπεκρυσταλλώθη μέσα σὲ τέσσαρες γραμμὲς.

Παρθενικὸ ξημέρωμα στοῦ Αἰγαίου τὴ γαλήνη
Ἡ πλάση ἢ νεογέννητη πλέει σὲ θεῖον αἰθέρα
Ἀπὸ τὰ ὄργια τῆς νυκτὸς λιτόθυμη ἢ Σελήνη
Χαρὰ θεῶν ἢ Ἑλληνικὴ ἀνέτειλεν ἡμέρα.

Καὶ τελειόνομεν μ' ἓνα τετράστιχο τοῦ Μαλακάση. Εἶνε μιὰ ἀπλὴ καὶ δυνατὴ ζωγραφία, ἓνα μουσικὸ καλύτερον τόνισμα τοῦ γέλοιου, τοῦ πρόσχαρου γυναικεῖου γέλοιου, πού χύνεται μὲ τὴ δροσερότητα κρυσταλένιας βρύσης.

Πρόσχαρο γέλιο, κι ὁ καῦμὸς τῆς ἔγνοιας σου βαθὺς !
Πόσον καιρὸ νὰ γροικηθῇς νὰ μὲ καλοκαρδίσῃς
Ἀνοιγε ἢ θύρα βιαστικά, κ' ὀρמוῦσες νὰ χυθῇς
Μελωδικά, σὰ μουσικὴ μιᾶς κρυσταλένιας βρύσης.

Καὶ τώρα κλείνοντας τίς γραμμὲς αὐτὲς εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσομεν καὶ μίαν ἐξήγησι. Ἰσως νὰ φανεῖ παράξενο τὸ ὅτι γιὰ ὅλους τοὺς ποιητὰς πού ἀναφέραμε μόνον ἐπαίνους εἶχαμε. Ἀλλὰ δὲν ἐκάναμε κριτικὴ. Οὔτε ἦταν σκοπὸς μας νὰ γράψομε κριτικὴ. Ἀπλούστατα μᾶς ἐχρειάζοντο δύο γραμμὲς γιὰ τὸ κάθε ποίημα πού ἀναφέραμε.

Εἰς τὸ προσεχὲς τεύχος, συμπληρώνοντας τὴν σειρὰν αὐτὴ τῶν ποιημάτων, θὰ δόσομε μ' ἓνα παρόμοιο σημείωμα, ἓνα μέρος ἀπὸ τὸ ποιητικὸν ἔργο τῶν Νέων.

Κ.